УДК 811.111.'42

Т.В. Кеба

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР

У статті аналізуються особливості політичного дискурсу Маргарет Тетчер. Стверджується, що його основу складають "конфлікті метафори" боротьби з ворогом і стійкості у відстоюванні обраної політичної стратегії.

Ключові слова: *М. Тетчер, політичний дискурс, "конфліктні метафори".*

Маргарет Тетчер, Прем'єр-Міністр Великої Британії з 1979 по 1990 рр. з повним правом може вважатися найбільш впливовим британським політиком другої половини XX сторіччя. Вона очолила Консервативну партію у 1975 році, стала прем'єр-міністром у 1979 році і залишалася на цій посаді, поки не пішла в відставку у листопаді 1990 року. Погляди, якими вона керувалася, були сформульовані її біографом Хьюго Янгом (Hugo Young). Зокрема, він виділив такі домінанти її політичної стратегії: М. Тетчер бачила країну "зменшеною" ("a smaller state"), громадянські права – розширеними, бажала обмежити вплив громадських об'єднань і посилити можливості розвитку бізнесу ("a more market-orientated economy"). Все це вона втілювала в життя, відчуваючи "моральну цінність мети", і життя підтвердило правоту М. Тетчер, а не її політичних опонентів – соціалістів [7, 604]. Визнання політичних успіхів М. Тетчер і економічного прориву в британській економіці, забезпеченого діяльністю її уряду, є загальним місцем у політології; значно менше уваги приділяється тому, в який спосіб лідер Консервативної партії переконувала політикум країни і самих громадян в ефективності її реформ, які риторичні та поетикальні засоби вона використовувала для досягнення мети у своїх промовах та статтях на політико-економічні теми. Метою данної статті і є аналіз засобів політичного дискурсу М. Тетчер на прикладі її промов, заяв, інтерв'ю тощо, повний корпус яких представлено на сайті Фонду Маргарет Тетчер [6].

Основою домінування М. Тетчер у британському політикумі 1980-х років було відчуття моральної впевненості у поєднанні з ефективною роботою над створенням позитивного політичного іміджу. З'ясування саме цих моментів може відповісти на запитання, чому вона стала політичною іконою свого часу як для британців, так і для всієї міжнародної спільноти.

Насамперед розглянемо, який смисл вкладався в означення "Залізна леді", яким вперше було "нагороджено" М. Тетчер 1976-го року в радянській газеті "Красная звезда". Яким би не був первісний намір авторів, цей метафоричний вислів наразі розуміється більшою мірою як ознака поваги, ніж критичного ставлення. В першу чергу це свідчить про вагомість політика, бо навряд чи хто-небудь менш важливий був би вартий такої оцінки. Дана метафора також нейтралізувала небезпеку, ніби її будуть розглядати як жінку, невправну у "чоловічому" світі високої політики. Х. Янг з цього приводу зауважує: "Nobody could be too disturbingly feminine who was not presented as made of iron" ("Ніхто не виглядав би так хвилююче жіночно, як та, яку представляють зробленою із заліза") [7, 170-171].

Зважаючи на спрямованість радянської політики 1970-1980-х років, неважко зрозуміти, що метафора "залізна" явно мала негативну семантичну конотацію. Ймовірно через те, що жорсткість, непохитність – це властивості, традиційно пов'язані з чоловіками, а не з жінками. Залізо, звісно, бездушне і менш за все здатне бути "м'якосердим". Цікаво, що Маргарет Тетчер пишалася цим визначенням і сама іронічно відзначала: "I stand before you tonight in my green chiffon evening gown, my face softly made up, my fair hair gently waved... the Iron Lady of the Western World" (Я стою сьогодні перед вами у своїй зеленій шифоновій вечірній сукні, моє обличчя трішки підфарбовано, світлі волоси завиті... Залізна леді західного світу"). Така своєрідна гумористична інверсія стала міцним засобом у встановленні її тотожності як жінки у чоловічому політичному світі. У вищих ешелонах партії, до якої належала М. Тетчер, не було жодної жінки, тому вона свідомо почала свою кар'єру, орієнтуючись на характеристики, традиційно притаманні чоловікам: владність, мужність, твердість, рішучість і воля досягти успіху.

Ознаки сили і непохитності своєї позиції, які передавались невербальним шляхом у процесі реалізації висунутих політичних лозунгів, посилювались у мовленні М. Тетчер. Це легко виводиться з найбільш відомих її висловів: "I don't mind if my ministers talk, as long as they do what I say!" ("Мені байдуже, якщо мої міністри говорять надто довго, коли вони роблять те, що я кажу"), "This country belongs to the courageous, not to the timid" ("Ця країна належить хоробрим, а не боязким"). При нагоді вона легко ламала стереотипи:"If you want something said, ask a man. If you want something done, ask a woman" ("Якщо ви бажаєте щось сказати, звертайтесь до чоловіка. Якщо ви хочете, щоб щось було зроблено, звертайтесь до жінки").

У свої промовах Маргарет Тетчер часто грала на контрасті між цінностями, утвердження яких традиційно очікують від жінки, і її власної агресивної чоловічої позиції. Це гендерне

протиставлення, пов'язане з переконаннями, було тією силою, що направляла її дискурс і утворювала цілісний політичний імідж. Поєднання риторичної стратегії контрастних метафор і взаємодії між метафорою і антитезою було основою її риторики Прем'єр-міністра. Протиставлення було основою більшості її метафор, оскільки це був надто ефективний засіб передавати розуміння соціально-історичних реалій, віддзеркалення політичних конфліктів, що підкреслювало дистанцію між її власною позицією і позицією її опонентів.

На особливу увагу в характеристиці політичного дискурсу М. Тетчер заслуговують її промови на конференціях Консервативної партії, оскільки в них лідер найчастіше апелює до партійної вірності своїх соратників, використовуючи цілий арсенал засобів риторичного впливу з метою об'єднання через ясні ідеологічні ствердження. Риторика Маргарет Тетчер у період з 1977 по 1987 рр., коли її партія домагалася вирішального впливу на політичні процеси в країні, була найбільш переконливою в досягненні поставлених політичних цілей. Вона була лідером, який не приховував своїх прагнень. Ось чому її ідеологія досягла статусу своєрідної політичної філософії. Одна із причин того, що ім'я Маргарет Тетчер стало асоціюватись з цілісною ідеологічною системою, полягала в послідовному використанні нею таких метафор, які мали на меті створити політичний міф, заснований на конфлікті поглядів. Політичні метафори забезпечували зв'язок між когнітивною і емотивною аспектами її промов і надавали переконливої сили її дискурсу.

Спеціаліст з проблем лінгвістики й ідеології М. Едельман переконливо доводить важливість поняття конфлікту у політичному дискурсі: "Because politics involves conflict about material advantages, status and moral issues, some people are always pitted against others and see them as adversaries or as enemies. Political enemies may be foreign countries, believers, in distasteful ideologies, group that are different in any respect, figments of the imagination; in any case they are an inherent part of the political scene. They help give the political spectacle its power to arouse passions, fears, and hopes, the more so because an enemy to some people is an ally or innocent victim to others" ("Оскільки політика роздуває конфлікт навколо матеріальної вигоди, статусу або моральних проблем, то певні люди завжди протистоять іншим і дивляться на них як на супротивників, або як на ворогів. Політичними ворогами можуть бути інші країни, віросповідання, неприємні ідеології, угруповання, які чимось відрізняються, або якийсь вимисел; в будь-якому випадку вони є частиною політики. Вони допомагають надати політичній виставі силу розпалити пристрасті, страхи і надії, в основному тому, що вороги для одних людей – це союзники або невинні жертви для інших") [2, 66].

Поняття "political otherness" ("політична іншість") підтримується L.P. Sego, на думку якого, існує полярність між політичною ідентичністю політика і його безпосередніх послідовників, з одного боку, і політичною лінією, яка не є безпосередньо їхньою, з другого боку. Відтак термін "political otherness" віддзеркалює звичайну частину політичного процесу щодо створення ідентичності, щоб відокремити свою політичну лінію від політики іншої партії або партій. Отож бачимо, як Маргарет Тетчер використовує свою приналежність до жіночої статі, щоб утворити унікальний політичний образ через використання метафори "Iron Lady". Однак через надлишкове розширення концепту "political otherness" виникають проблеми: "Finely comes the instrumentation, or acting on the awareness of the "otherness" previously constructed, in such a way that the other is perceived to be opposition, even at times the enemy" ("Зрештою з'являється інструментарій, або вплив на свідомість заздалегідь побудований таким чином, що "інші" сприймаються як опозиція, і навіть як вороги") [5, 111].

Нерідко промови М. Тетчер створюють враження прихованої войовничості; воно з'являється тому, що ці промови зазвичай базуються скоріше на конфлікті, ніж на принципах примирення і дружніх взаємовідносин. У дискурсі Прем'єр-Міністра фігурує те, що починається як проста відмінність ідеології, що швидко прогресує до розуміння політичного опонента як "the other" ("іншого"), і далі – через перехідну стадію до характеристики його як "the enemy" ("ворога"). Під час візиту до Австралії в 1981 році, незадовго перед конференцією Консервативної партії, вона сказала, що консенсус був досягнутий шляхом "abandoning all beliefs, principles, and values" ("відмови від усіх переконань, принципів і цінностей") і запитала: "Whoever won a battle under the banner "I stand for the Consensus?"" ("Хто б не виграв битву під прапором "Я – за Консенсус") [6]. Для себе вона вирішила повністю відмовитися від політики консенсусу, яку сповідував її попередник Едвард Хес (Edward Heath) і дотримувалася такої стратегії упродовж усього часу свого лідерства в партії.

Найбільш частими концептуальними метафорами у дискурсі М. Тетчер є "політика" і "конфлікт", і типовим є те, що так звані "конфліктні метафори" (або метафори конфлікту) використовуються, щоб описати політику уряду таким чином, ніби вона є частиною військової кампанії. "Конфліктні метафори" містять у собі тип оцінювання, тому що діюча особа конфлікту безсумнівно представлена як "герой", тоді як той, хто проти, представлений у негативному світлі, як чужа загарбницька ідеологія. Маргарет Тетчер, чиє ім'я стало метонімією Консервативної партії, позиціонувала себе героїнею, яка бореться проти уявлюваних ворогів. Ці вороги могли бути

класифіковані за групами, представляючи свого роду мішені для її метафор: політична опозиція Лейбористської партії, соціальні та економічні проблеми, інфляція, безробіття, злочинність, специфічні угрупування суспільства, як-от торгові об'єднання, поліція тощо. Далі йдуть такі рівні узагальнення, як *приватне підприємство, західні цивілізації, соціалізм, свобода, тероризм, ринок, спадщина*. Кожна з цих мішеней може бути класифікована як специфічна метафора, що ідеологічно ґрунтується на загальній концептуальній метафорі "політика" і "конфлікт" .

Основним "ворогом", проти якого спрямовані політичні інтенції М. Тетчер, – соціальні і економічні проблеми. В свою чергу, в полі боротьби проти цього ворога мішенями конфліктних метафор обираються інфляція і безробіття. Часто вони використовуються в поєднанні з іншою риторичною стратегією, наприклад, такі зіставні пари: "That is why it is not a question of choosing between the conquest of **inflation** and the conquest of **unemployment**. Indeed, as one of our speakers reminded us yesterday, we are fighting unemployment by fighting inflation. ("Ось чому це не питання вибору між підкоренням інфляції і підкоренням безробіттю. Справді, як один з наших промовців нагадав нам учора, ми боремося з безробіттям тим, що боремося з інфляцією") [6]. Тут встановлюється контраст між двома об'єктами – боротьба з інфляцією і боротьба з безробіттям; однак насправді тут спрацьовує "аргумент-пугало", тому що друге речення розв'язує протиріччя, пояснюючи, що в даному разі має місце причинний зв'язок між двома типами політики. В інших випадках імпліцитна метафора – це персоніфікована інфляція, яка виступає як "ворог": "Inflation is a parent of unemployment, it is the unseen robber of those who have saved ("Інфляція – це батько безробіття, невидимий грабіжник тих, хто заощадив") [6].

Наведемо ще один приклад: "Inflation threatens democracy itself. We've always put its victory at the top of our agenda. For it is a battle which never ends. It means keeping your budget on a sound financial footing" ("Інфляція загрожує самій демократії. Ми завжди ставимо її перемогу на перше місце. Тому це битва, що ніколи не закінчиться. Це означає утримання вашого бюджету на міцній фінансовій основі") [6]. Тут абстрактне економічне явище концептуалізується як боєць; пропонується дійовий шлях забезпечити підставу і виправдання певної економічної політики (зокрема, контроль за споживанням), націлений, щоб "атакувати" інфляцію. Так само персоніфікація використовується, щоб представити безробіття як "enemy" – "ворога". Водночас зазначимо, що в тексті немає жодної спроби пояснити засоби економічної політики, які вводяться для контролю інфляції і мають допомогти у зниженні безробіття. Тим не менше метафора знімає необхідність пояснення логічних причинно-наслідкових зв'язків для опису економічних процесів і надія, умовно кажучи, покладається на ментальну модель конфлікту, що легко сприймається реципієнтом.

У більш пізніх промовах М. Тетчер можна також знайти акцентування інших соціальних проблем як "enemies" ("ворогів"); сюди відносяться "terrorism" ("тероризм") і "drugs" ("наркотики"). У 1988 році Прем'єр-Міністр наголошувала: "Britain has taken the lead in tackling practical issues in Europe which are of real benefit to people – reform of the Common Agricultural Policy, completion of the Single Market, the fight against terrorism and drugs" ("Британія взяла ініціативу у вирішенні практичних проблем у Європі на користь людей – реформування загальної аграрної політики, завершення єдиного ринку, боротьба проти тероризму і наркотиків") [6].

Спостерігаються також приклади інверсії метафори, коли позитивно оцінене явище (наприклад, "freedom") є також тим, за що "ми повинні боротися" ("fight for"): "We pledge in this Party to uphold these principles of freedom and to fight for them. We pledge it to our allies overseas. And we pledge it to this country which we are proud to serve ("Партія дає обіцянку захищати принципи свободи і боротись за них. Ми обіцяємо це нашим союзникам за морем. І ми обіцяємо це країні, якій ми з гордістю служимо") [6].

Отже, аналізуючи партійні політичні маніфести М. Тетчер, можна зробити висновок, що Консервативна партія використовує "конфліктні метафори", щоб представити себе як захисника цінностей, які, згідно з їх програмою, зазнають атаки з боку лейбористів.

Політичний клімат другої половини 1970-х років характеризувався нелегкими відносинами між лейбористським урядом і профспілковим рухом. (trade union movement). Консервативна партія Маргарет Тетчер ототожнювала дисгармонійні відносини між Лейбористською партією і їх традиційними союзниками як можливість трансформувати концептуальну метафору "politics is conflict" ("політика це конфлікт") в іншу метафору – "industrial relations is a battle" ("промислові відношення це битва"): "For years the British disease has been the "us" and "them" philosophy. Many in industry are still inflected with the this virus. They still treat the factory not as a workplace but as a battlefield" ("Протягом років хворобою Британії була філософія "ми" і "вони". Багато хто в промисловості все ще заражений цим вірусом. Вони все ще ставляться до заводу не як до робочого місця, а як до поля битви") [6].

Як стверджує вище згаданий М. Едельман, "To blame vulnerable groups for the sufferings and guilt people experience in their daily lives is emotionally gratifying and politically popular, and so the construction of enemies underlies not only domination, oppression, and war, but the policy

formation, the elections, and the other seemingly rational and even liberal activities of the contemporary state as well" ("Звинувачувати уразливі групи за страждання і почуття провини в їх повсякденному житті – емоційно зворушливо і політично популярно, отже формування ворогів лежить в основі не тільки впливу, утиску і війни, але й у політиці формування, виборів та інших доцільних і навіть ліберальних видів діяльності сучасної держави ...") [2, 89].

Консервативна партія завжди розуміла необхідність утримувати прихильність робітничого класу і тому не хотіла представляти конфлікт між керівництвом і робітниками як класову боротьбу, тому що це могло привести до марксистської інтерпретації. Таким чином стратегія партії полягала в тому, щоб репрезентувати цю боротьбу як битву між працівниками, коли одна з воюючих сторін могла просити уряд вводити законодавчі санкції проти іншої сторони, а уряд з його законодавчою владою міг би діяти або від імені слабкої сторони (необ'єднані в союзи працівники), або від сильної (акціонери / акціонерні товариства), а також від імені більшості ("як йому вигідніше"). Приписування причин Британських проблем профспілкам було ефективним шляхом відновлення погляду них як на "ворога".

Представлення груп суспільства як причин проблем неминуче веде до представлення політичних опонентів, які асоціюються з цими соціальними групами, тобто є їх лідерами, як "ворогів". Саме так Маргарет Тетчер атестує своїх політичних опонентів: "Home ownership too has soared. And to extend the right to council tenants, we had to fight the battle as you know, the battle in Parliament every inch of the way. Against Liberal opposition. And against Labour opposition. ("Приватна власність стрімко поширюється. І щоб надати права раді власників, ми повинні боротися, як ви знаєте, відвойовувати в Парламенті кожен дюйм цього шляху. Проти ліберальної опозиції. І проти опозиції лейбористів") [6].

Когнітивна основа центральної метафори М. Тетчер несе з собою повний набір підтекстів зі сфери війни (див.: [4, 59]). Так виглядає теза, що утримання політичної влади – це еквівалент контролю території під час війни. Улюбленою фразою Маргарет Тетчер була така: "Rolling back to the frontiers of Socialism" ("Поворот назад до кордонів соціалізму"). Тут соціалізм не представлено як ідеологію, але як ворожу державу, що здійснює вторгнення і окупацію; отже будь-які міри протистояння їй розумілись як героїчні спроби пручатися чужій (іноземній) ідеології. Таким чином, можна розширити метафору від "political opponents are enemies" ("політичні опоненти – вороги")до "political ideologes are enemies" ("політичні ідеології – вороги").

"Конфліктна метафора", обрана за провідну риторичну структуру, актуалізує цілу низку емотивних проявів, оскільки базується на колективній (архетипній) історичній пам'яті. Емблеми територіальних володінь – знамена і стяги, які символізують історичну ідентичність, постійно зустрічаються в промовах Маргарет Тетчер на партійних з'їздах і конференціях. Можливо, слова "flags" ("прапори") і "banners" ("стяги") встановлюють могутній емоційний зв'язок між тим, чого вони стосуються і особливо цінним судженням, тому що вони асоціативно викликають у свідомості канонічні образи, що резонують з історичними міфами. Вони підтримують метафору, яку часто використовує Маргарет Тетчер, відштовхуючись від міфу про Боудіку (або Боадіцію), легендарну королеву британсько-кельтського племені іценів, що відроджується навколо сильного лідера-жінки, щоб протистояти іноземним загарбникам: "Would "consolidate" be the word that we stitch on our banners? Whose blood would run faster at the prospect of five years of consolidation?" ("Чи могло б слово "консолідувати" бути прикріпленим до нашого прапору?...") [6]. Тут використання експресивного "stitch on our banners" ("прикріплено до нашого прапору") є яскравим прикладом зливання вербальної і образної моделей комунікації. Використання терміна "flag" ("прапор") знову ж таки актуалізує концептуальну метафору "politics is conflict" ("політика – це конфлікт"), яка постійно експлуатується в політичних промовах, щоб дати метафоричне представлення діяльності політичних партій і асоційованих з ними ідеологій: "A new battle for Britain is under way in our schools. Labour's tattered flag is there for all to see. Limp in the stale breeze of sixties ideology. We Conservatives have run up our flag. Choice, high standards, better teachers – a wider horizon for every child from every background" ("Нова битва за Британію йде повним ходом у наших школах. Обірваний прапор лейбористів зараз бачать усі. Кульгайте в затхлу атмосферу ідеології шістдесятих років. Ми, консерватори. підняли наш прапор. Вибирайте, високі стандарти, краще викладання – розширені горизонти для кожної дитини будь-якого походження") [6].

Як відомо, прапор – знак-символ, за яким воїн може ідентифікувати "своїх" на полі битви; відтак зрозуміло, що його використання в політичній промові має на меті викликати емоції, асоційовані із захистом "своєї" території, родини, племені тощо. Посилання у М. Тетчер зроблено на Union Jack (національний прапор), який завжди асоціюється з партією консерваторів: "The Conservative Party now and always flies the flag of one nation – and that flag is the Union Jack..." ("Консервативна партія зараз і завжди піднімає прапор однієї нації – це національний прапор (Union Jack)"). Натомість за контрастом "Red Flag" пов'язується з комуністичною ідеологією: "Our people will never keep the Red Flag flying here. There is only the banner that Britain flies, the one that kept

flying for centuries – the red, white and blue. I am extremely to be disinclined deceived by the mask now being worn, as we saw last week, by all who would "keep the red flag flying here" ("Наші люди ніколи не піднімуть червоний прапор. Тільки один прапор піднімає Британія, тільки один, який може майоріти в нашій країні – червоно-біло-голубий. Я абсолютно не маю бажання бути обманутою маскою помірності, яку лейбористи надягають, коли б вибори не відбувались, маску, зараз зношену, яку ми бачили останнього тижня на тих, хто "розгорнув би червоний прапор") [6].

Встановлюючи контраст на знаково-символічному рівні між "the Union Jack" і "the Red Flag", Маргарет Тетчер спричиняє символічні асоціації між нацією, місцевим патріотизмом партії Консерваторів і захватницької ідеологією комуністів і Лейбористської партії. Такі метафори націлені на те, щоб викликати у стародавні хвилюючі образи. У цій ментальній моделі присутня ідеологічна боротьба за перемогу національної ідеології і поразку ідей, що концептуалізуються як "the enemy" ("ворог").

Використання Маргарет Тетчер "конфліктних метафор" вказує на характерний для неї стиль політичного керівництва: її покладання на конфлікт як основний шлях концептуалізації усіх людських відносин може пояснити те, що її біограф описує як яскраву і водночас потенційно руйнівну рису її політичної особистості [7, 543]. Симптоматичною є характеристика, яку дає М. Тетчер у цьому контексті Douglas Hurd: "...she was at her happiest when she was up against the wall. When she wasn't embattled, she needed to imagine or invent the condition: embattled against the cabinet, against the country, against the world." ("Вона була найбільш щаслива, коли стикалася зі стіною. Якщо вона не перебувала в стані боротьби, то вона повинна була уявити або створити такий стан...") [Цит. за: 7, 242].

Таким чином, орієнтація на відмову від консенсусу, будучи основою політичної діяльності Маргарет Тетчер, зумовила специфіку її політичного дискурсу, основу якого складають "конфлікті метафори" боротьби з ворогом і стійкості у відстоюванні обраної політичної стратегії.

Список використаних джерел

1. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М. : Прогресс, 1987. – С. 88–120.
2. Edelman M. Constructing the Political Spectacle. – Chicago and London: University of Chicago Press, 1988. – 142 c.
3. Jonathan Charteris-Black. Margaret Thatcher and the Myth of Boedicia // Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor. – Palgrave Macmillan, 2005. – С. 86–112.
4. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought. – N.Y.: Perseus Books, 1999. – 624 p.
5. Sego, L.P. Philistines, Barbarians, Aliens, et al.: Cognitive Semantics in Political "Otherness" // Language and Ideology: Vol. II. Descriptive Cognitive Approaches. – Amsterdam/Philadelphia : Benjamins, 2001. – Pp. 107–116.
6. Thatcher, Margaret. Speeches, interviews & other statements // http://www.margaretthatcher.org/speeches/default.asp
7. Young, H. One of us: a Biography of Margaret Thatcher. – New York : Farrar Strauss Giroux, 1989. – XII, 596 p.

Summary. *The peculiarities of the M. Thatcher's political discourse have been traced in the paper. The author claims that conflict metaphors are the foundation of her discourse.*

Key words: *M. Thatcher, political discourse, conflict metaphors.*

УДК 811.161.2'612.4:821.161.2-3.A1/7.08

О.В. Книш

ПЛЕОНАЗМ ЯК ОЗНАКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ Ю. АНДРУХОВИЧА

У статті розглянуто плеоназм як джерело виразності, образності у мовотворчості Ю. Андруховича. В основу плеоназму закладена надмірність словесного вираження змісту, що реалізується в семантичному та структурному дублюванні елементів висловлювання.

Ключові слова: *плеоназм, надмірність, індивідуальний стиль.*

Художній доробок Юрія Андруховича став яскравим втіленням постмодерну в українській літературі кінця XX – початку XXI ст. Одним із визначальних принципів індивідуального стилю письменника є повтори на рівні макроструктури (фабульні збіги) та мікроструктури тексту